

Dokument ten służy wyłącznie do celów informacyjnych i nie ma mocy prawnej. Unijne instytucje nie ponoszą żadnej odpowiedzialności za jego treść. Autentyczne wersje odpowiednich aktów prawnych, włącznie z ich preambułami, zostały opublikowane w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej i są dostępne na stronie EUR-Lex. Bezpośredni dostęp do tekstów urzędowych można uzyskać za pośrednictwem linków zawartych w dokumencie

► **B**

DYREKTYWA RADY

z dnia 30 listopada 1989 r.

**dotycząca minimalnych wymagań w dziedzinie bezpieczeństwa i ochrony zdrowia w miejscu pracy
(pierwsza szczegółowa dyrektywa w rozumieniu art. 16 ust. 1 dyrektywy 89/391/EWG)**

(89/654/EWG)

(Dz.U. L 393 z 30.12.1989, s. 1)

zmieniona przez:

Dziennik Urzędowy

		nr	strona	data
► <u>M1</u>	Dyrektywa 2007/30/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 czerwca 2007 r.	L 165	21	27.6.2007
► <u>M2</u>	Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1243 z dnia 20 czerwca 2019 r.	L 198	241	25.7.2019

DYREKTYWA RADY

z dnia 30 listopada 1989 r.

dotycząca minimalnych wymagań w dziedzinie bezpieczeństwa i ochrony zdrowia w miejscu pracy (pierwsza szczegółowa dyrektywa w rozumieniu art. 16 ust. 1 dyrektywy 89/391/EWG)

(89/654/EWG)

SEKCJA I

PRZEPISY OGÓLNE

Artykuł 1

Przedmiot dyrektywy

1. Dyrektywa niniejsza stanowi pierwszą szczegółową dyrektywę w rozumieniu art. 16 ust. 1 dyrektywy 89/391/EWG i określa minimalne wymagania dotyczące bezpieczeństwa i ochrony zdrowia w miejscu pracy zgodnie z definicją zawartą w art. 2.

2. Dyrektywa ta nie obejmuje:

- a) środków transportu użytkowanych na zewnątrz i/lub wewnątrz przedsiębiorstwa oraz stanowisk pracy wewnątrz środków transportu;
- b) sezonowych lub zmiennych stanowisk pracy;
- c) przemysłu wydobywczego;
- d) łodzi rybackich;
- e) pól, lasów i innych gruntów tworzących część przedsiębiorstwa rolnego i leśnego, usytuowanych poza terenem zabudowanym przedsiębiorstwa.

3. Przepisy dyrektywy 89/391/EWG mają w pełni zastosowanie do zakresu określonego w ust. 1, bez uszczerbku dla bardziej rygorystycznych i/lub szczegółowych przepisów niniejszej dyrektywy.

Artykuł 2

Definicja

W niniejszej dyrektywie „miejsce pracy” oznacza miejsce w budynkach przedsiębiorstwa i/lub zakładu przeznaczone do wykorzystania jako stanowiska pracy, łącznie z każdym miejscem na terenie przedsiębiorstwa i/lub zakładu, do którego pracownik ma dostęp w trakcie pracy.

SEKCJA II

OBOWIĄZKI PRACODAWCY

Artykuł 3

Miejsca pracy użytkowane po raz pierwszy

Przekazywane do użytkowania po dniu 31 grudnia 1992 r. miejsca pracy muszą spełniać minimalne wymagania bezpieczeństwa i ochrony zdrowia określone w załączniku I.

▼B*Artykuł 4***Miejsca pracy już użytkowane**

Miejsca pracy użytkowane przed dniem 1 stycznia 1993 r. muszą najpóźniej w ciągu trzech lat od powyższej daty spełniać minimalne wymagania bezpieczeństwa i ochrony zdrowia określone w załączniku II.

Jednakże w przypadku Republiki Portugalskiej miejsca pracy użytkowane przed dniem 1 stycznia 1993 r. muszą spełniać minimalne wymagania bezpieczeństwa i ochrony zdrowia określone w załączniku II najpóźniej w ciągu czterech lat od powyższej daty.

*Artykuł 5***Zmiany w miejscach pracy**

Gdy miejsca pracy są modernizowane, rozbudowywane i/lub zmieniane po dniu 31 grudnia 1992 r., pracodawca podejmuje środki niezbędne w celu zapewnienia, aby te modyfikacje, rozbudowy i/lub zmiany były zgodne z odpowiednimi minimalnymi wymaganiami zawartymi w załączniku I.

*Artykuł 6***Wymogi ogólne**

W celu zapewnienia bezpieczeństwa i ochrony zdrowia pracowników pracodawca zapewnia, aby:

- wyjścia ewakuacyjne i wyjścia zapasowe oraz prowadzące do nich drogi były zawsze całkowicie wolne,
- była wykonywana techniczna obsługa miejsc pracy oraz maszyn i urządzeń, zwłaszcza wymienionych w załącznikach I i II, a każda zauważona usterka mogąca zagrozić bezpieczeństwu i zdrowiu pracowników była usuwana w możliwie najszybszym terminie,
- miejsca pracy oraz maszyny i urządzenia — w szczególności te wymienione w załączniku I pkt 6 i w załączniku II pkt 6 — były regularnie czyszczone w celu utrzymywania należytego poziomu higieny,
- był regularnie konserwowany i sprawdzany sprzęt służący zapewnieniu bezpieczeństwa oraz urządzenia eliminujące zagrożenia, a w szczególności urządzenia wymienione w załącznikach I i II.

*Artykuł 7***Informowanie pracowników**

Bez uszczerbku dla przepisów art. 10 dyrektywy 89/391/EWG pracownicy i/lub ich przedstawiciele zostają poinformowani o wszystkich przedsięwzięciach dotyczących bezpieczeństwa i ochrony zdrowia w miejscu pracy.

*Artykuł 8***Konsultacje i współudział pracowników**

Zgodnie z art. 11 dyrektywy 89/391/EWG w konsultacjach dotyczących wszystkich spraw objętych zakresem tej dyrektywy i jej załączników pracodawcy zapewniają uczestnictwo pracowników i/lub ich przedstawicieli.

▼ B

SEKCJA III

PRZEPISY RÓŻNE

▼ M2*Artykuł 9***Zmiany w załącznikach**

Komisja jest uprawniona do przyjmowania, zgodnie z art. 9a, aktów delegowanych, w celu dokonywania zmian natury ściśle technicznej do załączników, aby uwzględnić harmonizację i normalizację techniczną projektowania, wytwarzania lub budowy części miejsc pracy, postęp techniczny, zmiany w międzynarodowych przepisach lub specyfikacjach oraz stan wiedzy odnośnie do miejsc pracy.

Jeżeli w należycie uzasadnionych i wyjątkowych przypadkach związanych z możliwymi w najbliższej przyszłości bezpośrednimi i poważnymi zagrożeniami dla fizycznego zdrowia i bezpieczeństwa pracowników i innych osób, ze względu na szczególnie pilną potrzebę konieczne jest podjęcie działania w bardzo krótkim czasie, do aktów delegowanych przyjmowanych na podstawie niniejszego artykułu ma zastosowanie procedura przewidziana w art. 9b.

*Artykuł 9a***Wykonywanie przekazanych uprawnień**

1. Powierzenie Komisji uprawnień do przyjmowania aktów delegowanych podlega warunkom określonym w niniejszym artykule.
2. Uprawnienia do przyjmowania aktów delegowanych, o których mowa w art. 9, powierza się Komisji na okres pięciu lat od dnia 26 lipca 2019 r. Komisja sporządza sprawozdanie dotyczące przekazania uprawnień nie później niż dziewięć miesięcy przed końcem okresu pięciu lat. Przekazanie uprawnień zostaje automatycznie przedłużone na takie same okresy, chyba że Parlament Europejski lub Rada sprzeciwią się takiemu przedłużeniu nie później niż trzy miesiące przed końcem każdego okresu.
3. Przekazanie uprawnień, o którym mowa w art. 9, może zostać w dowolnym momencie odwołane przez Parlament Europejski lub przez Radę. Decyzja o odwołaniu kończy przekazanie określonych w niej uprawnień. Decyzja o odwołaniu staje się skuteczna następnego dnia po jej opublikowaniu w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej* lub w późniejszym terminie określonym w tej decyzji. Nie wpływa ona na ważność już obowiązujących aktów delegowanych.
4. Przed przyjęciem aktu delegowanego Komisja konsultuje się z ekspertami wyznaczonymi przez każde państwo członkowskie zgodnie z zasadami określonymi w Porozumieniu międzyinstytucjonalnym z dnia 13 kwietnia 2016 r. w sprawie lepszego stanowienia prawa ⁽¹⁾.
5. Niezwłocznie po przyjęciu aktu delegowanego Komisja przekazuje go równocześnie Parlamentowi Europejskiemu i Radzie.
6. Akt delegowany przyjęty na podstawie art. 9 wchodzi w życie tylko wówczas, gdy ani Parlament Europejski, ani Rada nie wyraziły sprzeciwu w terminie dwóch miesięcy od przekazania tego aktu Parlamentowi Europejskiemu i Radzie, lub gdy, przed upływem tego terminu, zarówno Parlament Europejski, jak i Rada poinformowały Komisję, że nie wniosą sprzeciwu. Termin ten przedłuża się o dwa miesiące z inicjatywy Parlamentu Europejskiego lub Rady.

⁽¹⁾ Dz.U. L 123 z 12.5.2016, s. 1.

▼ **M2***Artykuł 9b***Tryb pilny**

1. Akty delegowane przyjęte w trybie niniejszego artykułu wchodzi w życie niezwłocznie i mają zastosowanie, dopóki nie zostanie wyrażony sprzeciw zgodnie z ust. 2. Przekazując akt delegowany Parlamentowi Europejskiemu i Radzie, podaje się powody zastosowania trybu pilnego.

2. Parlament Europejski lub Rada mogą wyrazić sprzeciw wobec aktu delegowanego zgodnie z procedurą, o której mowa w art. 9a ust. 6. W takim przypadku Komisja uchyla akt natychmiast po powiadomieniu jej przez Parlament Europejski lub Radę o decyzji o sprzeciwie.

▼ **B***Artykuł 10***Przepisy końcowe**

1. Państwa Członkowskie wprowadzają w życie przepisy ustawowe, wykonawcze i administracyjne konieczne do osiągnięcia zgodności z niniejszą dyrektywą przed dniem 31 grudnia 1992 r. i niezwłocznie powiadamiają o tym Komisję.

Jednakże dla Republiki Greckiej stosuje się datę 31 grudnia 1994 r.

2. Państwa Członkowskie przekazują Komisji teksty prawa krajowego, które przyjmują bądź które zostały już przyjęte na podstawie niniejszej dyrektywy.

▼ **M1**

▼ **B***Artykuł 11*

Niniejsza dyrektywa skierowana jest do Państw Członkowskich.

ZALĄCZNIK I

**MINIMALNE WYMOGI BEZPIECZEŃSTWA I OCHRONY ZDROWIA
W NOWYCH MIEJSCACH PRACY, OKREŚLONE W ART. 3
NINIEJSZEJ DYREKTYWY**

1. Uwaga wstępna

Obowiązki podane w niniejszym załączniku stosuje się, gdy wymaga tego charakterystyka miejsca pracy, rodzaj pracy, warunki pracy lub typ zagrożenia.

2. Stabilność i trwałość

Budynki, w których znajdują się stanowiska pracy, muszą mieć trwałą strukturę, dostosowaną do ich przeznaczenia.

3. Instalacje elektryczne

Instalacje elektryczne muszą być zaprojektowane i zamontowane w taki sposób, aby nie stanowiły zagrożenia pożarowego lub wybuchowego; pracownicy muszą być w dostatecznym stopniu chronieni przed porażeniem prądem elektrycznym w następstwie bezpośredniego lub pośredniego kontaktu.

Projekt, konstrukcja i wybór materiałów oraz urządzeń ochronnych muszą być dostosowane do wysokości napięcia, warunków zewnętrznych oraz do poziomu kwalifikacji osób mających dostęp do różnych części instalacji.

4. Drogi i wyjścia ewakuacyjne

4.1. Drogi i wyjścia ewakuacyjne muszą być zawsze wolne i muszą prowadzić możliwie jak najkrótszą drogą na zewnątrz budynku lub do innej bezpiecznej przestrzeni.

4.2. W przypadku niebezpieczeństwa musi istnieć możliwość szybkiej ewakuacji pracowników ze wszystkich stanowisk pracy najbezpieczniej jak tylko możliwe.

4.3. Liczba, rozmieszczenie oraz wymiary dróg i wyjść ewakuacyjnych oraz wyjść zapasowych zależą od sposobów używania sprzętu, rozmiarów miejsc pracy i maksymalnej liczby osób, które mogą być obecne.

4.4. Drzwi ewakuacyjne muszą otwierać się na zewnątrz.

Drzwi rozsuwanych i obrotowych nie wolno stosować, jeżeli są z założenia przeznaczone do ewakuacji.

Drzwi ewakuacyjnych nie należy tak zamykać, aby nie mogły być one łatwo i natychmiast otwarte przez jakąkolwiek osobę, która chce z nich skorzystać jako z wyjścia awaryjnego.

4.5. Drogi i wyjścia przeznaczone wyłącznie do ewakuacji muszą być oznakowane za pomocą znaków zgodnych z przepisami krajowymi transponującymi dyrektywę 77/576/EWG ⁽¹⁾.

Znaki te muszą być umieszczone w odpowiednich miejscach i muszą być trwałe.

4.6. Drzwi ewakuacyjnych nie wolno zamykać na klucz.

Drogi i wyjścia ewakuacyjne oraz prowadzące do nich drogi i drzwi muszą być wolne, aby można było z nich w każdej chwili skorzystać bez przeszkód.

4.7. Drogi i wyjścia ewakuacyjne wymagające oświetlenia muszą być na wypadek awarii oświetlenia zaopatrzone w oświetlenie awaryjne o dostatecznym natężeniu.

⁽¹⁾ Dz.U. L 229 z 7.9.1977, str. 12.

▼B**5. Wykrywanie ognia i gaszenie pożaru**

5.1. Miejsca pracy muszą być wyposażone w odpowiedni sprzęt do gaszenia pożaru oraz, stosownie do potrzeb, w system detektorów i alarmów pożarowych, dostosowany do wymiarów i przeznaczenia budynku, znajdującego się w nim wyposażenia, fizycznych i chemicznych właściwości obecnych substancji oraz maksymalnej możliwej liczby obecnych osób.

5.2. Gaśnice nieautomatyczne muszą być łatwo dostępne i proste w użyciu.

Gaśnice muszą być oznakowane za pomocą znaków zgodnych z przepisami krajowymi transponującymi dyrektywę 77/576/EWG.

Znaki te muszą być umieszczone w odpowiednich miejscach i muszą być trwałe.

6. Wentylacja miejsc pracy bez swobodnego dopływu powietrza

6.1. W celu zapewnienia dostatecznej ilości świeżego powietrza w miejscu pracy muszą być podjęte działania uwzględniające metody pracy oraz wysiłek fizyczny pracownika niezbędny do jej wykonania.

Jeżeli zastosowany jest system wentylacji mechanicznej, musi być stale sprawny.

Każda awaria musi być zasygnalizowana za pomocą systemu kontrolnego, jeżeli wymaga tego ochrona zdrowia pracownika.

6.2. Jeśli stosuje się klimatyzację lub wentylację mechaniczną, muszą one działać tak, aby nie narażać pracowników na uciążliwe dla nich przeciągi.

Wszelkie zanieczyszczenia lub osady w dostarczonym powietrzu, które stwarzają bezpośrednie zagrożenie dla zdrowia pracowników, muszą być szybko usunięte.

7. Temperatura pomieszczeń

7.1. W czasie pracy temperatura pomieszczeń, w których znajdują się stanowiska pracy, musi być odpowiednia dla organizmu ludzkiego, z uwzględnieniem metody pracy oraz wysiłku fizycznego niezbędnego do jej wykonania.

7.2. Temperatura pomieszczeń przeznaczonych do wypoczynku, pomieszczeń dla strażników, toalet, stołówek i pomieszczeń pierwszej pomocy musi być dostosowana do przeznaczenia tych pomieszczeń.

7.3. Okna, świetliki i szklane ściany działowe nie powinny przepuszczać nadmiernej ilości promieni słonecznych, uwzględniając rodzaj i miejsce wykonywania pracy.

8. Naturalne i sztuczne oświetlenie pomieszczeń

8.1. Miejsca pracy muszą mieć w miarę możliwości oświetlenie naturalne oraz być wyposażone w oświetlenie sztuczne — dostateczne dla zapewnienia bezpieczeństwa i ochrony zdrowia pracownika.

8.2. Instalacje oświetleniowe w pomieszczeniach, w których znajdują się stanowiska pracy, oraz w korytarzach muszą być zainstalowane tak, aby nie narażały pracownika na niebezpieczeństwo wypadku wynikające z rodzaju zainstalowanego oświetlenia.

8.3. Miejsca pracy, w których w razie awarii oświetlenia pracownicy będą szczególnie zagrożeni, muszą mieć oświetlenie awaryjne o odpowiednim natężeniu.

▼B**9. Podłogi, ściany, sufity i dachy pomieszczeń**

- 9.1. Podłogi w pokojach nie mogą mieć niebezpiecznych występów, dziur lub nierówności, nie mogą być śliskie, nie mogą się ruszać i muszą być stabilne.

Miejsca pracy zawierające stanowiska pracy muszą posiadać właściwą izolację cieplną, przy uwzględnieniu typu przedsiębiorstwa i rodzaju wykonywanych czynności.

- 9.2. Powierzchnia podłóg, ścian i sufitów musi być taka, aby było możliwe jej czyszczenie lub odnowienie w celu zapewnienia odpowiedniego poziomu higieny.
- 9.3. Przezroczyste i przeświecające ściany działowe, w szczególności jednolite powierzchnie szklane, znajdujące się w obszarze stanowisk pracy albo wzdłuż przejść muszą być jednoznacznie oznaczone oraz wykonane z bezpiecznego materiału lub tak osłonięte, aby niemożliwe było zetknięcie się pracownika ze ścianą lub jego zranienie w razie jej rozbicia.
- 9.4. Dostęp na dachy wykonane z materiałów o niedostatecznej trwałości musi być zabroniony, chyba że zostanie udostępniony sprzęt, który zapewni bezpieczne wykonanie pracy.

10. Okna i świetliki

- 10.1. Należy umożliwić pracownikom bezpieczne otwieranie i zamykanie okien, świetlików i lufcików. Otwarte okna muszą być tak usytuowane, aby nie stanowiły zagrożenia dla pracowników.
- 10.2. Okna i świetliki należy tak zaprojektować, by uwzględniona była możliwość użycia sprzętu myjącego lub wyposażać w urządzenia pozwalające na ich mycie bez zagrożeń, zarówno dla pracowników wykonujących tę pracę, jak i innych osób znajdujących się wewnątrz lub w pobliżu budynku.

11. Drzwi i bramy

- 11.1. Położenie i wymiary drzwi i bram oraz ich liczba i materiały użyte do ich budowy zależą od rodzajów pomieszczeń lub innych przestrzeni roboczych oraz sposobów ich użytkowania.
- 11.2. Drzwi przezroczyste muszą być odpowiednio oznakowane, w dobrze widocznym miejscu.
- 11.3. Wahadłowe drzwi i bramy muszą być przezroczyste lub posiadać przezroczyste panele.
- 11.4. Jeżeli przezroczyste lub przeświecające powierzchnie drzwi lub bram nie są wykonane z bezpiecznego materiału i jeżeli istnieje niebezpieczeństwo zranienia pracownika w przypadku rozbicia takich drzwi lub bram, powierzchnie te muszą być chronione przed rozbiciem.
- 11.5. Drzwi rozsuwane muszą być wyposażone w urządzenie zapobiegające ich wysunięciu z szyn lub wypadnięciu.
- 11.6. Drzwi i bramy otwierające się do góry muszą być wyposażone w mechanizm zapobiegający ich przypadkowemu opadaniu.
- 11.7. Drzwi znajdujące się na drogach ewakuacyjnych muszą być odpowiednio oznakowane.

Musi być możliwe ich otwarcie od wewnątrz w każdym momencie, bez specjalnej pomocy.

Tak długo, jak pracownicy znajdują się w miejscu pracy, musi być możliwość otwarcia drzwi.

- 11.8. W bezpośrednim pobliżu bram przeznaczonych przede wszystkim dla ruchu kołowego muszą znajdować się czytelnie oznakowane i zawsze wolne drzwi dla pieszych, chyba że ruch pieszych przez bramę nie jest dla nich niebezpieczny.

▼B

- 11.9. Drzwi i bramy mechaniczne muszą funkcjonować bez stwarzania ryzyka wypadku.

Drzwi te muszą mieć zamontowane łatwo rozpoznawalne i łatwo dostępne urządzenie do awaryjnego zamykania. W razie awarii prądu musi być również możliwość ręcznego otwarcia drzwi.

12. **Szlaki komunikacyjne — strefy zagrożenia**

- 12.1. Szlaki komunikacyjne, w tym schody, zamocowane na stałe drabiny oraz rampy i pochylnie załadunkowe, muszą być tak usytuowane i posiadać takie wymiary, aby dostęp do nich był łatwy i odpowiedni dla pieszych i pojazdów, a ich usytuowanie i wymiary nie narażały na niebezpieczeństwo pracujących w pobliżu pracowników.

- 12.2. Szlaki komunikacyjne używane przez osoby i/lub do przemieszczania przedmiotów muszą mieć wymiary odpowiadające liczbie potencjalnych użytkowników oraz typowi przedsiębiorstwa.

Jeżeli na szlaku komunikacyjnym używany jest środek transportu, należy pieszym zapewnić odpowiednio bezpieczny odstęp.

- 12.3. Muszą istnieć wystarczające odstępy między drogami dla ruchu kołowego a drzwiami, bramami, przejściami dla pieszych, korytarzami i klatkami schodowymi.

- 12.4. Drogi ruchu muszą być czytelnie oznakowane, gdy jest to podyktowane sposobem użytkowania oraz rodzajem wyposażenia w pomieszczeniu.

- 12.5. Strefy zagrożenia, w których z powodu rodzaju pracy istnieje zagrożenie spadającymi przedmiotami, muszą być zaopatrzone w odpowiednie urządzenia uniemożliwiające osobom nieupoważnionym wstęp do tych miejsc.

Należy podjąć odpowiednie działania w celu ochrony pracowników mających zezwolenie na wstęp do stref zagrożenia.

Strefy zagrożenia muszą być czytelnie oznakowane.

13. **Dodatkowe wymagania dla schodów ruchomych i podnośników**

Schody ruchome i podnośniki muszą funkcjonować bezpiecznie.

Należy je wyposażać w odpowiednie urządzenia zabezpieczające i ochronne.

Muszą mieć zamontowane łatwo rozpoznawalne i łatwo dostępne urządzenie do awaryjnego zatrzymania.

14. **Pomosty i rampy załadunkowe**

- 14.1. Pomosty i rampy załadunkowe muszą być odpowiednie do wymiarów ładunków przeznaczonych do transportu.

- 14.2. Pomosty załadunkowe muszą mieć co najmniej jedno wejście.

Pomosty powyżej pewnej długości muszą mieć wejścia na każdym końcu, jeżeli jest to technicznie możliwe.

- 14.3. W miarę możliwości rampy załadunkowe muszą zapewniać ochronę pracowników przed upadkiem z nich.

15. **Wymiary pomieszczenia i przestrzeń — swoboda ruchu przy stanowiskach pracy**

- 15.1. Pomieszczenia muszą mieć dostateczną powierzchnię, wysokość i objętość umożliwiającą pracownikom wykonywanie pracy bez zagrożenia ich bezpieczeństwa, zdrowia lub dobrego samopoczucia.

▼B

- 15.2. Wymiary wolnej, niezajętej powierzchni stanowiska pracy muszą być tak obliczone, aby zapewnić pracownikom swobodę ruchu wystarczającą im do wykonania pracy.

Jeżeli jest to niemożliwe z powodów charakterystycznych dla danego miejsca pracy, wówczas należy udostępnić pracownikom swobodę ruchu w pobliżu stanowiska pracy.

16. Pomieszczenia przeznaczone do odpoczynku

- 16.1. Kiedy wymaga tego bezpieczeństwo i zdrowie pracowników, a szczególnie gdy wynika to z rodzaju działalności lub liczby pracowników większej niż określona, należy pracownikom zapewnić łatwo dostępne pomieszczenie przeznaczone do odpoczynku.

To wymaganie nie dotyczy pracowników pracujących w biurach lub innych tego typu pomieszczeniach, w których można wypocząć podobnie podczas przerw.

- 16.2. Pomieszczenia przeznaczone do odpoczynku muszą być dostatecznie duże i wyposażone w wystarczającą w stosunku do liczby pracowników liczbę stołów oraz krzeseł z oparciami.
- 16.3. W pomieszczeniach przeznaczonych do odpoczynku należy podjąć działania dla ochrony niepalących przed uciążliwościami spowodowanymi dymem papierosowym.
- 16.4. Jeżeli praca jest regularnie i często przerywana i podczas tych przerw pomieszczenie przeznaczone do odpoczynku jest niedostępne, pracownikom należy udostępnić inne pomieszczenia, zawsze gdy wymaga tego ich bezpieczeństwo i zdrowie.

17. Kobiety ciężarne i karmiące matki

Kobietom ciężarnym oraz karmiącym matkom należy zapewnić miejsce do położenia się i wypoczynku w odpowiednich warunkach.

18. Urządzenia sanitarne

18.1. *Przebieralnie i szafki na ubrania*

- 18.1.1. Kiedy jest wymagane używanie specjalnej odzieży roboczej oraz gdy ze względów zdrowotnych lub obyczajowych nie można od pracowników wymagać, aby przebierali się gdzie indziej, należy im udostępnić odpowiednie pomieszczenia do przebierania się.

Pomieszczenia te muszą być łatwo dostępne, dostatecznie przestronne i mieć miejsca siedzące.

- 18.1.2. Przebieralnie muszą być dostatecznie duże i wyposażone w zamykane szafki umożliwiające każdemu pracownikowi przechowanie odzieży osobistej w czasie pracy.

Jeżeli okoliczności tego wymagają, szafki na odzież roboczą należy oddzielić od szafek na ubrania prywatne (np. przy kontakcie z niebezpiecznymi materiałami, wilgocią, brudem).

- 18.1.3. Należy podjąć działania w celu udostępnienia mężczyznom i kobietom osobnych pomieszczeń do przebierania się lub zapewnienia osobnego używania tego samego pomieszczenia.
- 18.1.4. Jeżeli, zgodnie z pkt 18.1.1, przebieralnia nie jest wymagana, wówczas każdemu pracownikowi należy udostępnić miejsce do przechowywania odzieży osobistej.

18.2. *Natryski i umywalnie*

- 18.2.1. Należy udostępnić pracownikom odpowiednie natryski, gdy wymaga tego rodzaj pracy lub ochrona zdrowia pracownika.

Należy podjąć działania w celu udostępnienia mężczyznom i kobietom osobnych natrysków lub zapewnienia osobnego używania tych samych natrysków.

▼B

- 18.2.2. Pomieszczenia z natryskami powinny być dostatecznie duże, zapewniające umycie się bez przeszkód i zachowanie odpowiedniej higieny.

Prysznice muszą być podłączone do bieżącej ciepłej i zimnej wody.

- 18.2.3. Jeżeli, zgodnie z pkt 18.2.1, natryski nie są wymagane, należy udostępnić odpowiednie umywalki z bieżącą wodą (gorącą i zimną) w pobliżu stanowisk pracy oraz przebieralni.

Jeżeli wymagają tego względy obyczajowości, umywalki te muszą być osobne dla mężczyzn i kobiet lub muszą być przez nich osobno używane.

- 18.2.4. Jeżeli natryski i/lub umywalki znajdują się w pomieszczeniu innym niż przebieralnia, to powinno być między tymi pomieszczeniami dogodne połączenie.

18.3. *Ustępy i umywalnie*

Pracownikom należy udostępnić osobne pomieszczenia zawierające odpowiednią liczbę ustępów i umywalek, usytuowane w pobliżu stanowisk pracy, pomieszczeń przeznaczonych do wypoczynku, pomieszczeń do przebierania się oraz pomieszczeń z natryskami i/lub umywalkami.

Należy podjąć działania w celu udostępnienia mężczyznom i kobietom osobnych ustępów lub zapewnienia osobnego używania tych samych ustępów.

19. **Pomieszczenia pierwszej pomocy**

- 19.1. Należy udostępnić jedno pomieszczenie lub więcej pomieszczeń pierwszej pomocy, gdy jest to podyktowane wielkością zakładu, rodzajem działalności lub częstotliwością wypadków.

- 19.2. Pomieszczenia pierwszej pomocy muszą być wyposażone w niezbędne instalacje i sprzęt pierwszej pomocy, powinno być możliwe wniesienie do nich noszy.

Pomieszczenia te muszą być oznakowane zgodnie przepisami krajowymi transponującymi dyrektywę 77/576/EWG.

- 19.3. Dodatkowo wszędzie tam, gdzie wymagają tego warunki, powinien być dostępny sprzęt pierwszej pomocy.

Sprzęt ten musi być odpowiednio oznakowany i łatwo dostępny.

20. **Pracownicy niepełnosprawni**

Jeżeli jest to konieczne, miejsca pracy muszą być przystosowane dla pracowników niepełnosprawnych.

Powyższe wymaganie odnosi się szczególnie do drzwi, korytarzy, klatek schodowych, natrysków, umywalek, ustępów oraz stanowisk pracy używanych przez pracowników niepełnosprawnych lub stanowisk pracy, do których są oni przydzielani.

21. **Stanowiska pracy znajdujące się na zewnątrz (przepisy szczególne)**

- 21.1. Stanowiska pracy, drogi ruchu i inne miejsca lub instalacje znajdujące się na zewnątrz budynku, do których przydzieleni są lub przy których pracują pracownicy, muszą być tak zorganizowane, aby piesi i pojazdy mogli się bezpiecznie poruszać.

Wymagania podane w pkt 12, 13 i 14 mają również zastosowanie do głównych dróg ruchu na terenie przedsiębiorstwa (dróg ruchu prowadzących do stałych stanowisk pracy), do dróg ruchu używanych do regularnej konserwacji i dozoru urządzeń i instalacji na terenie przedsiębiorstwa oraz do dróg ruchu do pomostów załadowniczych.

Przepisy pkt 12 dotyczą odpowiednio miejsc pracy na wolnym powietrzu.

- 21.2. Stanowiska pracy znajdujące się na zewnątrz powinny być oświetlone w wystarczającym stopniu światłem sztucznym, jeżeli światło dzienne jest niewystarczające.

▼B

- 21.3. Stanowiska znajdujące się na zewnątrz pomieszczeń, do których przydzieleni są pracownicy, powinny w miarę możliwości być tak usytuowane, aby pracownicy:
- a) byli chronieni przed niesprzyjającą pogodą i, w razie potrzeby, przed spadającymi przedmiotami;
 - b) nie byli narażeni na szkodliwy dla zdrowia hałas ani szkodliwe działania z zewnątrz (np. gazy, opary, pyły);
 - c) mogli w razie niebezpieczeństwa szybko opuścić swoje stanowiska pracy lub mogli liczyć na szybką pomoc;
 - d) nie mogli się pośliznąć lub upaść.

*ZALĄCZNIK II***MINIMALNE WYMOGI BEZPIECZEŃSTWA I ZDROWIA W UŻYTKOWANYCH
MIEJSCACH PRACY, OKREŚLONE W ART. 4 NINIEJSZEJ DYREKTYWY****1. Uwaga wstępna**

Obowiązki podane w niniejszym załączniku stosuje się, gdy wymaga tego charakterystyka miejsca pracy, rodzaj pracy, warunki pracy lub typ zagrożenia.

2. Stabilność i trwałość

Budynki, w których znajdują się miejsca pracy, muszą mieć trwałą strukturę dostosowaną do przeznaczenia.

3. Instalacje elektryczne

Instalacje elektryczne muszą być zaprojektowane i zamontowane w taki sposób, aby nie stanowiły zagrożenia pożarowego lub wybuchowego; pracownicy muszą być w dostatecznym stopniu chronieni przed porażeniem prądem elektrycznym w następstwie bezpośredniego lub pośredniego kontaktu.

Instalacje elektryczne i urządzenia ochronne muszą być dostosowane do wysokości napięcia, warunków zewnętrznych oraz do poziomu kwalifikacji osób mających dostęp do różnych części instalacji.

4. Drogi i wyjścia ewakuacyjne

4.1. Drogi i wyjścia ewakuacyjne muszą być zawsze wolne i muszą prowadzić jak najkrótszą drogą na zewnątrz budynku lub do innej bezpiecznej przestrzeni.

4.2. W przypadku niebezpieczeństwa musi istnieć możliwość szybkiej ewakuacji pracowników ze wszystkich stanowisk pracy najbezpieczniej, jak tylko możliwe.

4.3. Musi być dostateczna liczba dróg i wyjść ewakuacyjnych.

4.4. Drzwi ewakuacyjne muszą otwierać się na zewnątrz.

Drzwi rozsuwanych lub obrotowych nie wolno stosować, jeżeli są z założenia przeznaczone do ewakuacji.

Drzwi oraz wyjść ewakuacyjnych nie należy tak zamykać, aby nie mogły być one łatwo i natychmiast otwarte przez jakąkolwiek osobę, która chce z nich skorzystać jako z wyjścia awaryjnego.

4.5. Drogi i wyjścia zapasowe przeznaczone wyłącznie do ewakuacji muszą być oznakowane za pomocą znaków zgodnych z przepisami krajowymi transponującymi dyrektywę 77/576/EWG.

Znaki te muszą być umieszczone w odpowiednich miejscach i muszą być trwałe.

4.6. Drzwi ewakuacyjnych nie wolno zamykać na klucz.

Drogi i wyjścia ewakuacyjne oraz prowadzące do nich drogi i drzwi muszą być wolne, aby można było z nich w każdej chwili skorzystać bez przeszkód.

4.7. Drogi i wyjścia ewakuacyjne wymagające oświetlenia muszą być na wypadek awarii oświetlenia zaopatrzone w oświetlenie awaryjne o dostatecznym natężeniu.

▼B**5. Wykrywanie ognia i gaszenie pożaru**

- 5.1. Miejsca pracy muszą być wyposażone w odpowiedni sprzęt do gaszenia pożaru oraz stosownie do potrzeb w system detektorów i alarmów pożarowych, dostosowany do wymiarów i przeznaczenia budynku, rodzaju znajdującego się w nim wyposażenia, fizycznych i chemicznych właściwości obecnych substancji oraz maksymalnej możliwej liczby obecnych osób.

- 5.2. Gaśnice nieautomatyczne muszą być łatwo dostępne i proste w użyciu.

Gaśnice te muszą być oznakowane za pomocą znaków zgodnych z przepisami krajowymi transponującymi dyrektywę 77/576/EWG.

Znaki te muszą być umieszczone w odpowiednich miejscach i muszą być trwałe.

6. Wentylacja miejsc pracy bez swobodnego dopływu powietrza

W celu zapewnienia dostatecznej ilości świeżego powietrza w miejscu pracy muszą być podjęte działania uwzględniające metody pracy oraz wysiłek fizyczny pracownika niezbędny do jej wykonania.

Jeżeli zastosowany jest system wentylacji mechanicznej, musi być stale sprawny.

Każda awaria musi być zasygnalizowana za pomocą systemu kontrolnego, jeżeli wymaga tego ochrona zdrowia pracownika.

7. Temperatura pomieszczeń

- 7.1. W czasie pracy temperatura pomieszczeń, w których znajdują się stanowiska pracy, musi być odpowiednia dla organizmu ludzkiego, z uwzględnieniem metody pracy oraz wysiłku fizycznego, niezbędnego do jej wykonania.

- 7.2. Temperatura pomieszczeń przeznaczonych do wypoczynku, pomieszczeń dla strażników, toalet, stołówek i pokoi pierwszej pomocy musi być dostosowana do przeznaczenia tych pomieszczeń.

8. Naturalne i sztuczne oświetlenie pomieszczeń

- 8.1. Miejsca pracy muszą mieć w miarę możliwości odpowiednie oświetlenie naturalne oraz być wyposażone w oświetlenie sztuczne — dostateczne dla zapewnienia bezpieczeństwa i ochrony zdrowia pracowników.

- 8.2. Miejsca pracy, w których w razie awarii oświetlenia pracownicy będą szczególnie zagrożeni, muszą mieć oświetlenie awaryjne o odpowiednim natężeniu.

9. Drzwi i bramy

- 9.1. Drzwi przezroczyste muszą być odpowiednio oznakowane, w dobrze widocznym miejscu.

- 9.2. Wahadłowe drzwi i bramy muszą być przezroczyste lub posiadać przezroczyste panele.

10. Strefy zagrożenia

Strefy zagrożenia, w których ze względu na rodzaj pracy istnieje zagrożenie spadającymi przedmiotami, muszą być zaopatrzone w odpowiednie urządzenia uniemożliwiające osobom nieupoważnionym wstęp do tych miejsc.

Należy podjąć odpowiednie działania w celu ochrony pracowników mających zezwolenie na wstęp do stref zagrożenia.

Strefy zagrożenia muszą być czytelnie oznakowane.

▼B**11. Pomieszczenia przeznaczone do odpoczynku**

- 11.1. Kiedy wymaga tego bezpieczeństwo i zdrowie pracowników, a szczególnie gdy wynika to z rodzaju działalności lub liczby pracowników większej niż określona, należy pracownikom zapewnić łatwo dostępne pomieszczenie przeznaczone do odpoczynku.

To wymaganie nie dotyczy pracowników pracujących w biurach lub innych tego typu pomieszczeniach, w których można wypocząć podobnie podczas przerw.

- 11.2. Pomieszczenia i miejsca przeznaczone do odpoczynku muszą być wyposażone w stoły oraz krzesła z oparciami.

- 11.3. W pomieszczeniach i miejscach przeznaczonych do odpoczynku należy podjąć działania dla ochrony niepalących przed uciążliwościami spowodowanymi dymem papierosowym.

12. Kobiety ciężarne i karmiące matki

Kobietom ciężarnym oraz karmiącym matkom należy zapewnić miejsce do położenia się i wypoczynku w odpowiednich warunkach.

13. Urządzenia sanitarne**13.1. *Przebieralnie i szafki na ubrania***

- 13.1.1. Kiedy wymagane jest używanie specjalnej odzieży roboczej oraz gdy ze względów zdrowotnych lub obyczajowych nie można od pracowników wymagać, aby przebierali się gdzie indziej, należy im udostępnić odpowiednie pomieszczenia do przebierania się.

Przebieralnie muszą być łatwo dostępne i dostatecznie przestronne.

- 13.1.2. Przebieralnie muszą być wyposażone w zamykane szafki, umożliwiające każdemu pracownikowi przechowanie odzieży osobistej w czasie pracy.

Jeżeli okoliczności tego wymagają, szafki na odzież roboczą należy oddzielić od szafek na ubrania prywatne (np. przy kontakcie z niebezpiecznymi materiałami, wilgocią, brudem).

- 13.1.3. Należy podjąć działania w celu udostępnienia mężczyznom i kobietom osobnych pomieszczeń do przebierania się lub zapewnienia osobnego używania tych samych pomieszczeń.

13.2. *Natryski, ustępy i umywalnie*

- 13.2.1. Miejsca pracy powinny być wyposażone tak, aby w pobliżu stanowisk pracy znajdowały się:

— natryski, gdy wymaga tego rodzaj pracy,

— specjalne pomieszczenia wyposażone w odpowiednią liczbę ustępów i umywalk.

- 13.2.2. Natryski i umywalnie powinny być zaopatrzone w bieżącą wodę (gorącą, jeśli istnieje taka potrzeba).

- 13.2.3. Należy podjąć działania w celu udostępnienia mężczyznom i kobietom osobnych natrysków lub zapewnienia osobnego używania tych samych natrysków.

Należy podjąć działania w celu udostępnienia mężczyznom i kobietom osobnych ustępów lub osobnego używania tych samych ustępów.

14. Sprzęt pierwszej pomocy

Miejsca pracy powinny być wyposażone w sprzęt pierwszej pomocy.

Sprzęt ten musi być odpowiednio oznakowany i łatwo dostępny.

▼B**15. Pracownicy niepełnosprawni**

Jeżeli jest to konieczne, miejsca pracy muszą być przystosowane dla pracowników niepełnosprawnych.

Powyższe wymaganie odnosi się szczególnie do drzwi, korytarzy, klatek schodowych, natrysków, umywalek, ustępów oraz stanowisk pracy, gdzie pracują niepełnosprawni lub stanowisk pracy, do których są oni przydzielani.

16. Ruch pieszy i kołowy

Miejsca pracy znajdujące się wewnątrz oraz na zewnątrz budynku muszą być tak zorganizowane, aby piesi i pojazdy mogli się poruszać bezpiecznie.

17. Stanowiska pracy znajdujące się na zewnątrz (szczególne wymogi)

Stanowiska znajdujące się na zewnątrz pomieszczeń, do których przydzieleni są pracownicy, powinny w miarę możliwości być tak usytuowane, aby pracownicy:

- a) byli chronieni przed niesprzyjającą pogodą i, w razie potrzeby, przed spadającymi przedmiotami;
- b) nie byli narażeni na szkodliwy dla zdrowia hałas ani szkodliwe działania z zewnątrz (np. gazy, opary, pyły);
- c) mogli w razie niebezpieczeństwa szybko opuścić swoje stanowiska pracy lub mogli liczyć na szybką pomoc;
- d) nie mogli się pośliznąć lub upaść.